

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 4 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЪ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

ИСАНОВА ФЕРУЗА ТУЛҚИНОВНА

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Гайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Gadoyev Dadaxon Hayrulloevich
“ХО‘JA PESHKO” MASJIDI TARIXI 9-14

Raxmatulloev Murodjon Xikmatulloevich
MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJLANISHIDA SO‘Z ERKINLIGINING
MINTAQAVIY-HUQUQIY ASOSLARI..... 15-20

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Курпаяниди Константин Иванович
НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ
СРЕДЫ МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 21-34

Камбаров Жамолдин Хикматиллаевич
РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ БОЗОР ҚОНУНЛАРИГА ТАЪСИРИ ТАДҚИҚИ 35-45

Паязов Мурод Максудович
“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ
СТРАТЕГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ..... 46-59

Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич
ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШНИ
БАҲОЛАШ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТИ 60-74

Хожаев Азизхон Саидалохонович
ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА
БЮДЖЕТДАН ТАШҚАРИ МАБЛАҒЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ, ЎРНИ ВА УЛАРНИНГ
ТАҲЛИЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ 75-87

Хўжанова Гулшода Отамуродовна
САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 88-93

Хатраева Сайуора Nasimovna, Pirimqulov Жаҳонгир
АНОЛИ OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDA O‘SIMLIKCHILIK TARMOG‘INI
RIVOJLANTIRISH TENDENSIYASI 94-99

Пардаева Шаҳноза Абдинабиевна
МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАРНИНГ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ҲИСОБИ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ..... 100-105

Очилова Наргиза Акрамовна
ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В РАЗВИТИИ ДЕХКАНСКИХ И ПОДСОБНЫХ
ХОЗЯЙСТВ 106-112

Alimardonova Zebuniso

SURXONDARYO VILOYATINING MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI VA ASOSIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINING TAHLILI113-118

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАҲЛАРИ

Khakimov Nazar, Amridinova Dilrabo, Kurbanova Sevara

TEACHING SOCIAL HUMANITARIAN SUBJECTS IN UNIVERSITY: NAVIGATING COMPLEXITIES AND CONTROVERSIES IN THE CLASSROOM TO EMPOWER STUDENTS119-125

Bayaliev Djaxongir Kaynarbekovich

GLOBALLASHUV JARAYONIDA DINIY VA DINYOVIY G'OYALARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI126-132

Raurova Ra'no Soyibovna

XOJA ISMAT BUXORIY MANAVIY BARKAMOLLIKKA ERISHISH HAQIDA133-137

Yusubov Jaloliddin Kadamovich

JAHON ILM-FANIDA ABU NASR FOROBIY ILMIY-MADANIY MEROSINING TUTGAN O'RNINI VA AHAMIYATI138-145

Xolmirzaev Nodirjon Низомжонович

ШАҲАРЛАР ЭКОЛОГИЯСИНИ САҚЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ146-151

Қиличев Абдор

АМИР ТЕМУР ДАВЛАТИДА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТЛАРИ152-162

Мамасалиев Мирзоулуф Мирсаидович

АМИР ТЕМУРНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТДАГИ ФАЛСАФИЙ - АХЛОҚИЙ ЖИҲАТЛАР163-169

Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna

JADIDLAR MA'NAVIY MEROSIDA XOTIN-QIZLAR TARBIYASI170-175

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАҲЛАРИ

Жумаева Феруза Рузикуловна

ТРАНСПОЗИЦИЯ ВНУТРИ КАЧЕСТВЕННЫХ И НЕКАЧЕСТВЕННЫХ АДЪЕКТИВОВ176-181

Fayziyeva Aziza Anvarovna

KONSEPTUAL METAFORIK MODELLARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMASIDA EKVIVALENTLIK182-187

Кадиров Камол Намазович

ИЗУЧЕНИЕ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗОК В МИРОВОЙ ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ188-194

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li
LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK VA KOGNITIV TILSHUNOSLIKNING O'ZARO ALOQASI VA
ULARDA KONSEPTNING AHAMIYATI195-202

Камилова Дурдона Козимджановна
ТИЛЛАРДА “БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК” ТЕРМИНЛАРИНИНГ СТРУКТУРАЛ
ШАКЛЛАНИШИ203-209

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Ismatullayev Otabek Taxirovich, Maxmudov Bahodir Hakimjon o'g'li
ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA EKOLOGIK JINOYATLARNI
TERGOV QILISHDA XORIY TAJRIBASI210-215

Икромов Шерзод Рахимджанович
ЕТИМ БОЛАЛАР ВА ОТА-ОНА ҚАРМОҒИДАН МАҲРУМ БЎЛГАН БОЛАЛАРГА ДОИР
МАЪЛУМОТЛАРНИ СИР САҚЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ216-221

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Jurayev Bobomurod Tojiyevich
SOMONIYLAR DAVRI MUTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK TA'LIMOTLARIDA
VATANPARVARLIK TARBIYASI MASALALARI222-226

Хакимова Мақсадхон Дилшодбековна
ЎТКУР ЮРАК КИРЛАРИНИ ЮВАДУРҒОН ТОЗА МАЪРИФАТ СУВИ227-233

Abdullayev Madiyar Daniyar o'g'li
XORIJIY MAMLAKATLARDA GEOGRAFIYA TA'LIMI MUAMMOLARI234-240

Nasritdinova Madina Nurullayevna
ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING
IJODKORLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI241-246

Botirova Sevara Mamurovna
PEDAGOGIKADA ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYA MODELLARI247-253

Sarvarova Gulshan Israfilovna
THE ROLE OF ASSESSMENT LITERACY IN EFL254-258

Хамидова Зайнура Рамазоновна
УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБ ДИРЕКТОРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИНИ
БАҲОЛАШДА КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВЛАР259-264

Jumayev Sohijon Botirboyevich
O'QUV-MASHG'ULOT GURUHLARIDA SHUG'ULLANUVCHI 11 YOSHLI KURASHCHILARNING
UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIGI DINAMIKASI265-271

<i>Tursunova Mukhabbat Ikromovna</i> THE POWER OF PERSONALIZATION: UNLOCKING SUCCESS WITH AN INDIVIDUAL STRATEGY FOR ENGLISH TEACHERS	272-277
<i>Samadova Sarvinoz Samad qizi</i> BAG'RIKENGLIK TARBIYASI – DAVR TALABI	278-283
<i>Ismailova Guzal Fayzullayevna</i> PEDAGOGIKA OLIY O'QUV YURTI CHET TILI YO'NALISHI TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISHDA TIZIMLI YONDASHUVLAR	284-289
<i>Землянкина Юлианна Искандаровна</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	290-298
<i>Samadova Marg'uba Kuchkarovna, Ziyayeva Muhayyo Usmanjonovna</i> COMPULSORY METHODS IN TEACHING ESP	299-303

12.00.00 – Юридик фанлар

Икромов Шерзод Рахимджанович
Ўзбекистон Республикаси Миллия гвардияси
Жамоат хавфсизлиги университети Олий таълимдан
кейинги таълим факультети докторанти, подполковник

ЕТИМ БОЛАЛАР ВА ОТА-ОНА ҚАРМОҒИДАН МАҲРУМ БЎЛГАН БОЛАЛАРГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАРНИ СИР САҚЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ

Annotatsiya. Мақолада Миллий гвардия ҳамда васийлик ва ҳомийлик органлари томонидан етим болалар ва ота она қармоғидан маҳрум бўлган болаларни фарзандликка олиниши, васийлик, ҳомийлик белгиланиши ёки тутинган оилага беришда шахсий маълумотларни сир сақланишига оид масалаларнинг амалий жиҳатлари тадқиқ этилган.

Kalit soʻzlar: Миллий гвардия, бола ҳуқуқлари, вояга етмаган, фарзандликка олиш, сир сақлаш, етим бола, ота она қармоғидан маҳрум бўлган бола.

Икромов Шерзод Рахимджанович
Докторант факультета постлевузовского
образования, Университета общественной
безопасности Национальной гвардии
Республики Узбекистан, подполковник.

ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ ИНФОРМАЦИИ О СИРОТАХ И ДЕТЯХ, ЛИШЕННЫХ РОДИТЕЛЬСКОЙ ПОМОЩИ

Аннотация. В статье рассматриваются практические аспекты вопросов, касающихся сохранения конфиденциальности персональных данных Национальной гвардии и органов опеки и попечительства при усыновлении, установлении опеки, попечительства над детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей, или передачи их семье, находящейся под опекой.

Ключевые слова: Национальная гвардия, права ребёнка, несовершеннолетний, усыновление, сохранение тайны, ребёнок-сирота, ребёнок лишенный родительской опеки.

Ikramov Sherzod Rahimdjanovich
Doctoral student of the Faculty of Postgraduate
Education, University of Public Security of the
National Guard of the Republic
of Uzbekistan, lieutenant colonel.

LEGAL ISSUES OF PRIVACY OF INFORMATION ABOUT ORPHANS AND CHILDREN WITHOUT PARENTAL ASSISTANCE

Annotation. The article deals with practical aspects of issues related to the confidentiality of personal data of the National Guard and guardianship and guardianship authorities during adoption, establishment of guardianship, guardianship of orphaned children and children left without parental care, or their transfer to a family under guardianship.

Keywords: National Guard, child rights, minor, adoption, secrecy, orphan child, child deprived of parental care.

<https://doi.org/10.47390/A1342V3I4Y2023N27>

Мустақиллик йилларида БМТ Бош ассамблеясининг Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси ва “Бола ҳуқуқлари тўғрисида”ги конвенциясининг асосий тамойил ва қоидалари Ўзбекистон Республикаси Конституциясига имплементация қилиниб, бола ҳуқуқини ҳимоя қилишга бағишланган устувор қоидалар мустаҳкамланди. Улар асосида Ўзбекистон Республикасининг Оила, Меҳнат, Фуқаролик, Уй-жой, Жиноят, Жиноят-процессуал, Маъмурий-жавобгарлик тўғрисидаги кодекслари ҳамда “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги, “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги, “Болаларни уларнинг соғлиғига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги, “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонунлари қабул қилиниб, болаларнинг ижтимоий ҳимояси, ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлашнинг ҳуқуқий асослари яратилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ўзининг “Янги Ўзбекистонда эркин ва фаровон яшайлик” номли асарида “Мамлакатимизда бола туғилганидан бошлаб, 30 ёшгача бўлган даврда уни ҳар томонлама қўллаб-қувватлайдиган, ҳаётда муносиб ўрин топиши учун кўмак берадиган, яхлит ва узлуксиз тизим яратилади”, дея таъкидлади [1]. Шунга кўра, Янги Ўзбекистонда аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатлами бўлган етим болалар ва ота она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни қўллаб-қувватлашнинг мутлоқ янги тизими жорий этилмоқда. Бунинг ёрқин мисоли сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 22 июндаги “Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикасининг Миллий стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6012-сон Фармони қабул қилинганлиги ва унда миллий стратегиянинг асосий вазифаси этиб:

- аҳолининг имконияти чекланган, кам таъминланган гуруҳлар ҳуқуқларини БМТ Барқарор ривожланиш мақсадларининг “ҳеч кимни орқада қолдирмаслик” тамойилига мувофиқ ҳимоя қилишни таъминлаш, давлат ва жамиятнинг алоҳида ҳимоясига муҳтож бўлган шахслар, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлмаган шахсларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш ҳамда уларга хизматлар кўрсатиш сифатини ошириш;

- дин, сўз ва фикр эркинлиги, маълумот олиш, камситишга йўл қўймаслик, гендер тенгликни таъминлаш, барчанинг сифатли таълим ва тиббий хизматлардан тенг фойдаланиши, кекса одамларнинг ижтимоий интеграцияси, болалар, ёшлар, аёллар, ногиронлиги бўлган шахслар ва мигрантлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш соҳаларида ҳуқуқни қўллаш амалиётини янада такомиллаштириш;

- оила институтини, оналик, оталик ва болаликни ҳимоя қилиш, оилада зўравонликнинг олдини олиш ва унга қарши курашишни ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ва бошқа жиҳатлардан қўллаб-қувватлаш даражасини ошириш белгиланганлигини алоҳида таъкидлаш мумкин.

Мазкур фармон ижросини таъминлашга қаратилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августда “Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6275-сон Фармони ва ПҚ-5215-сонли “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни тарбиялашнинг тубдан янгиланган тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ҳамда ПҚ-5216-сонли “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум

бўлган болаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг янги тизimini жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари қабул қилинди.

Мазкур қарорлар ижросини таъминлаш мақсадида етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш юзасидан Миллий гвардия органларига бир қатор вазифалар юклатилди. Жумладан, ПҚ-5215-сонли қарор асосида ўқув-тарбия муассасаларининг тарбияланувчиларини ота-онаси ёки уларнинг ўрнини босувчи шахсларга қайтариш, васий ёки ҳомий тайинлаш, фарзандликка бериш ва жойлаштиришнинг бошқа шакллари қўллаш чораларини кўриш; етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни моддий, ҳуқуқий ва психологик-педагогик қўллаб-қувватлаш; васийлик ва ҳомийлик органлари билан ҳамкорликда бир ойда камида бир маротаба етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар билан суҳбатлар ўтказиш асосида уларнинг таълим-тарбия олиш аҳволини ва маиший шарт-шароитларини ўрганиш, шунингдек, мавжуд муаммоларни бартараф этиш, уларни ота-онаси ёки уларнинг ўрнини босувчи шахсларга қайтариш, васий ёки ҳомий тайинлаш, фарзандликка бериш ва жойлаштиришнинг бошқа шакллари қўллаш чораларини кўриб бориш ва бир қатор шунга ўхшаш қўшимча вазифалар юклатилди [2].

Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги қонуннинг 3-модасида - бола (болалар) - ўн саккиз ёшга тўлгунга (вояга етгунга) қадар бўлган шахс (шахслар) деб, кўрсатиб ўтилган. Ўзбекистон Республикаси аҳолисининг 35 фоизини, яъни 11 млн. дан ортиғини 18 ёшгача бўлган болалар ташкил этади. Дунё давлатлари билан таққослаганда бу кўрсаткичнинг салмоғи ўта юқори бўлиб, болалар ҳар бир миллатнинг келажагини белгиловчи асосий куч сифатида қараладиган бўлса, уларни баркамол шахс сифатида тарбиялаш янги Ўзбекистонни барпо этишда ҳал қилувчи аҳамият касб этади [3].

Тадқиқотларимиз натижалари шуни кўрсатадики, шу вақтга қадар вояга етмаган шахсларнинг ҳуқуқлари бир қанча давлат органлари томонидан бир-бирини вазифаларини такрорловчи функциялар орқали тарқоқ ҳолда таъминланганлигини, аксарият ҳолларда етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ўз қарамоғига олишни истаган оилалар учун бюрократик тўсиқлар қўйилганлигини ва фуқароларимиз томонидан вояга етмаган шахсларни фарзандликка олишда ортиқча оворагарчиликнинг мавжудлиги ва фуқароларнинг ўзи фарзандликка олиш тартиби ҳақида ҳуқуқий билимга эга эмасликлари ва бу борада уларга ҳуқуқий маслаҳат ҳамда йўл-йўриқ кўрсатадиган васийлик ва ҳомийлик органлари фаолиятдан беҳабарликларини кўриш мумкин.

Ҳатто, Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 150-моддасида белгиланган “Ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар оила (фарзандликка олиниши, васийлик, ҳомийлик белгиланиши ёки тутинган оила)га берилиши, бундай имконият бўлмаганда эса, етим болалар ёхуд ота-оналар қарамоғидан маҳрум бўлган болалар учун тайинланган муассасалар (тарбия, даволаш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш муассасаси ва шунга ўхшаш бошқа муассасалар)га тарбияга берилиши лозим”лиги ҳақидаги маълумотларга ҳам эга эмасликлари маълум бўлди [4].

Жорий қилинган янги тизим доирасида Миллий гвардия Марказий девонида Меҳрибонлик уйлари тарбияланувчилари билан боғлиқ масалалар юзасидан

фуқароларнинг мурожаатларини қабул қилиш ва ўз вақтида ёрдам кўрсатиш мақсадида (71) 236-52-08 ва 236-52-09 телефон рақамлари орқали маслаҳат бериш хизмати “Call-center” фаолияти йўлга қўйилди. Шунингдек, “Mehrbonlik.uz” сайти ишга туширилиб, соҳада амалга оширилаётган барча чора-тадбирлар мунтазам равишда тўлиқ ёритиб келинмоқда.

Миллий гвардия ташаббуси билан 2023 йил 17 февраль ҳолатига кўра мамлакатимизда 139 та оилавий болалар уйларида 800 нафардан ошиқ болалар тарбияланмоқда, 21 та “Меҳрибонлик уйи”лари ва “Болалар шаҳарча”лари фаолияти тугатилиб, 2277 нафар болалар оилалар ва яқин қариндошларига тарбияга топширилганлиги тақсинга сазовордир [5].

Ҳукумат қарори билан етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини Миллий гвардия жойлардаги Васийлик ва ҳомийлик органлари билан ҳамкорликда ҳимоя қилар экан, ушбу жараёнда етим болалар ҳақидаги, уларнинг ота-онаси, яқин қариндошлари ва бошқа шахсига оид маълумотларнинг сир тутилиши, махфийликка риоя этилиши, маълумотларни ошкор этмаслик талаб этилади.

БМТ томонидан қабул қилинган декларация ва қоидалар ҳамда миллий қонунчилигимизда шахснинг оилавий ҳаётига аралашмаслик, уй-жой дахлсизлиги, ёзишмалари сир тутилиши, соғлиғи ҳақидаги маълумотлар сир сақланаши белгилаб қўйилган. Масалан, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг 12-моддасида “Ҳеч кимнинг шахсий ва оилавий ҳаётига ўзбошимчалик билан аралашиб, уй-жойи дахлсизлигига, унинг ёзишмаларидаги сирларга ёки унинг номус ва шаънига ўзбошимчалик билан тажовуз қилиниши мумкин эмас. Ҳар бир инсон худди шундай аралашув ёки тажовуздан қонун орқали ҳимоя қилиниш ҳуқуқига эга” эканлиги, Бирлашган миллатлар ташкилотининг “Вояга етмаганларга нисбатан адолатни таъминлаш бўйича минимал стандарт қоидалари (Пекин қоидалари)” нинг 8.1 бандида “Вояга етмаганларнинг махфийликка бўлган ҳуқуқи барча босқичларда ҳурмат қилиниши кераклиги, ортиқча ошкоралик унга зарар етказмаслик керак”лиги таъкидланган.

Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги қонунининг 10-моддасида “Ҳар бир бола эркинлик, шахсий дахлсизлик, турар жойи дахлсизлиги ва хат-хабарларини сир тутиш ҳуқуқига эга”лиги ва “Давлат боланинг шахси, уй-жойи дахлсизлигини, хат-хабарлари сир тутилишини таъминлайди” - деб кўрсатилган [6]. Ўзбекистон Республикаси “Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида”ги қонунининг 13-моддасида “Жисмоний шахсларга тааллуқли шахсий маълумотлар махфий ахборот тоифасига киради” - деб, Ўзбекистон Республикаси “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги қонунининг 27-моддасида эса, “Давлат шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилинишини кафолатлайди” - деб, Ўзбекистон Републикаси “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонунининг 21- ва 33-моддаларида “Васий ва ҳомий ҳамда васийликдаги ёки ҳомийликдаги шахслар ҳақидаги маълумотлар махфий ҳисобланиши” кўрсатилган [7].

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Оила Кодексининг 153-моддасида “Фарзандликка олувчининг ёки васийлик ва ҳомийлик органининг эркига ҳилоф

равишда фарзандликка олиш сирини ошкор қилган шахслар қонун билан белгиланган жавобгарликка тортиладилар” - деб кўрсатилган.

Қонунчилигимизда шахсий ҳаёт дахлсизлиги, шахсга доир маълумотлар тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик ҳамда фарзандликка олиш сирини ошкор этганлик учун жиноий жавобгарлик мавжуддир. Фарзандликка олиш сирини ошкор қилиш оғир оқибатлар келтириб чиқариши ва фарзандликка олинган боланинг руҳиятига салбий таъсир этиши мумкинлиги нуқтаи-назаридан келиб чиқиб қонун чиқарувчи томонидан мазкур сирни ошкор этганлик учун жиноий жавобгарлик белгилаб қўйилган.

М.Х.Рустамбаевнинг фикрига кўра, фарзандликка олиш сирини ошкор қилиш оғир оқибатларга олиб келиши деганда, оиланинг бузилиши, одамларнинг соғлиғига зарар етиши (масалан, фарзандликка олинганнинг ёки фарзандликка олувчининг руҳий ҳолатининг бузилиши) яшаш жойини мажбуран алмаштириш ва ҳоказолар тушунилади[8]. Муаллифнинг фикрига қўшилган ҳолда фарзандликка олиш сирини ошкор қилиниши фарзандликка олувчининг қўни-қўшнилари ва маҳалласида бош кўтаролмай юришига, фарзандликка олинган ва фарзандликка олувчилар ўртасидаги муносабатга совуқчилик тушишига, бола эса ўз тенгхўрлари орасида кўча, боғча, мактабда камситилишига ёки суицид ҳолатларига ҳам олиб келишини алоҳида таъкидлаш ўринлидир.

Ҳуқуқшунос олима О.С.Колмакова фарзандликка олиш сирини ошкор этиш жинояти оила, хизмат ва касбга доир сирларни ошкор этилиши билан ҳам ажралиб туришини таъкидлаган[9]. О.С.Колмакованинг фикрига қўшилган ҳолда, фарзандликка олиш сирини ошкор этилиши орқали шахснинг оилавий сирини ошкор этилади, оилавий сир ошкор этилиши шахсга оид шахсий маълумот бўлиб, қонунга биноан махфий ҳисобланади, мазкур сирни ошкор этган шахсни ҳаракатлари Жиноят кодекнининг 141¹-моддаси (Шахсий ҳаёт дахлсизлигини бузиш) билан малакалани лозим бўлади, фарзандликка олиш сирини ошкор этилиши хизмат ва касбга доир сир ҳисобланиб, жиноятнинг субъекти васийлик ва ҳомийлик органи вакиллари, Миллий гвардия ҳарбий хизматчиси (ходими), ФХДЁ бўлими ходимлари бўлиши мумкин. Мазкур соҳа вакиллари болани фарзандликка олувчига берганликлари ҳақида, ўзлари билан бирга ишловчи шахсларга ёки оила аъзоларига этмасликлари шарт. Болани фарзандликка бериш бевосита вазифаси ҳисобланувчи ходимлар қатъиятли, кам гап, метин иродали бўлиб, шахсга оид шахсий маълумотларни ошкор этганлик учун маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилишлари мумкинлиги ҳақида расман огоҳлантирилишлари талаб этилади.

Айни вазиятдан келиб чиқиб, етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар ҳуқуқини ишончли ҳимоя қилиш, уларни шахсига оид маълумотларни ошкор этилишининг олдини олиш мақсадида қуйидаги таклифларни билдириш ўринлидир: *биринчидан*, Миллий гвардиянинг Юридик таъминлаш ва мурожаатлар билан ишлаш бошқармаси, Махфийлик тартиботи бўлимининг тажрибали ходимлари ҳамда Жамоат хавфсизлиги университети профессор-ўқитувчиларидан иборат гуруҳ ташкил этиб, Республикада мавжуд Меҳрибонлик уйларида ва болаларни ҳимоя қилиш шўъба бош мутахассислари билан ҳамкорликда фаолият юритаётган Миллий гвардия ҳарбий хизматчиларига (ходимларига) уларнинг ҳуқуқий билимини ошириш

бўйича “Бола ҳуқуқлари” мавзусида факультатив ўқув машғулотларини ташкил этиш; *иккинчидан*, Ўзбекистон Республикаси “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонунининг 5-моддасини *васийлик ва ҳомийликка оид маълумотларни сир сақланиши принципини* қўшиш билан тўлдириш; *учинчидан*, етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича Миллий гвардия органлари жойлардаги васийлик ва ҳомийлик органлари билан ҳамкорликда фаолият юритаётганлигидан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги Қонунига Миллий гвардияни “Васийлик ва ҳомийлик соҳасидаги фаолиятни амалга оширувчи давлат органлари” сирасига киритиш, унда Миллий гвардиянинг ваколатларини ҳуқуқий мустақамлаш лозим; *тўртинчидан*, Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларининг шахсига оид маълумотлари йиғма жилди махсус жиҳозланган (темир эшикли, ойналарига панжара ўрнатилган) хоналарда сақланиши ва ушбу хонага бегона шахсларни киришини чеклаш; *бешинчидан*, боланинг шахсига оид маълумотлар мавжуд ҳисоботларни учинчи шахсларнинг қўлига тушишини олдини олиш мақсадида ижтимоий тармоқлар орқали тақдим этилишини тақиқлаш

Хулоса ўрнида таъкидлаш керакки, Миллий гвардия ҳарбий хизматчиларининг (ходимларининг) “Бола ҳуқуқлари”га оид билимини доимий равишда ошириб бориш етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларга оид шахсий маълумотларни сир тутиш ва учинчи шахсларга ошкор этмаслик, ушбу соҳада қонун бузилишининг олдини олиш ҳамда давлат томонидан болаларнинг шахси, уй-жойи дахлсизлиги, хат-хабарлари сир тутилишини таъминлашга хизмат қилади.

Adabiyotlar / Literatura / References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси ҳамда Ўзбекистон ёшлари форумида сўзлаган нутқидан иқтибослар. –Т.: ТАСВИР нашриёт уйи, 2021. - 52 б.;
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августдаги “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни тарбиялашнинг тубдан янгиланган тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5215-сонли қарори - <https://lex.uz/ru/docs/5569689> - мурожаат санаси 28.02.2023 йил;
3. Рустамбаев М.Х., Усмонов М.Б. Бола ҳуқуқи. Дарслик. –Т.:ЖХУ нашриёти, 2022, 3-бет
4. Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 152-моддаси <https://lex.uz/docs/104720>-мурожаат санаси 25.02.2023 й.;
5. Миллий гвардиянинг <https://mehribonlik.uz/> сайти, мурожаат санаси 26.02.2023 й.;
6. Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги ЎРҚ-139-сонли қонуни, 3-модда, URL: www.lex.uz;
7. Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонуни /<https://lex.uz/docs/2307826> - мурожаат санаси 26.02.2023 й.;
8. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. Махсус қисм. –Т.: “Юридик адабиётлар публиш”, 2021, - 696 б.;
9. Колмакова О.С. <https://cyberleninka.ru/article/n/> Разглашение тайны усыновления (удочерения) /viewer мурожаат санаси: 27.02.2023 й.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани,
Кичик Бешёғоч қўчаси, 70/10-уй.

Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz